

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบทดลอง (Experimental Design) เพื่อการศึกษาผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ต่อความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอด โดยศึกษาแบบมีกลุ่มควบคุมแบบสุ่มและมีการสอบหลังการทดลองอย่างเดี๋ยวนั้น แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้

กลุ่มทดลอง ได้แก่กลุ่มที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง

กลุ่มควบคุม ได้แก่กลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอดที่ได้ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอด ระหว่างกลุ่มที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองกับกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติเพียงอย่างเดียวจากพยาบาลประจำการ

สมมติฐานการวิจัย

1. ความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอดที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองอยู่ในระดับมาก
2. ความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอดที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงกว่ามารดาหลังคลอดที่ได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ มารดาหลังคลอดครั้งแรก คลอดปกติ ครรภ์ครบกำหนด อายุ ระหว่าง 20-35 ปี ที่มาคลอดและรับไว้ในตึกสูติกรรม โรงพยาบาลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ มารดาหลังคลอดครั้งแรกที่มารับบริการที่ตึกสูติกรรม โรงพยาบาลอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี และโรงพยาบาลสิงห์บุรี ระหว่างวันที่ 7 กุมภาพันธ์ - 21 มีนาคม 2542 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ จำนวน 40 คน กำหนดให้กลุ่มมารดาหลังคลอดที่โรงพยาบาลอินทร์บุรี เป็นกลุ่มทดลองที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง จำนวน 20 คน และกลุ่มมารดาหลังคลอดที่โรงพยาบาลสิงห์บุรี เป็นกลุ่มควบคุมที่ได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติ จำนวน 20 คน โดยได้จัดให้ทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันในเรื่อง ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนของครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภทคือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือ โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ประกอบด้วย วิธีการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในบทบาทมารดา แผนการสอน และภาพพลิก

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

ชุดที่ 1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดา

ชุดที่ 2. แบบวัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก

ขั้นตอนการดำเนินการทดลอง

1. ขั้นเตรียมการทดลอง

1.1 ผู้วิจัยศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองของ Bandura รวมทั้งวิธีการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองทั้ง 4 วิธี

1.2 ผู้วิจัยศึกษาความรู้จากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสังเกตการให้คำแนะนำการสอน แก่มารดาหลังคลอดครั้งแรกรวมทั้งระบบการให้บริการในแผนกห้องคลอด และหลังคลอด เพื่อทำความเข้าใจ กระบวนการ และปัญหาของมารดาหลังคลอดครั้งแรกแล้วจัดทำเครื่องมือ

ในการวิจัย ประสานงานกับหน่วยงานที่เป็นสถานที่ดำเนินการทดลอง (ซึ่งแจ้งรายละเอียดในการดำเนินงาน) จัดเตรียมสถานที่อุปกรณ์และพาหนะในการดำเนินงาน

2. ขั้นตอนการทดลอง

2.1 กลุ่มควบคุม มีขั้นตอนดังนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกมารดาหลังคลอดที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพและขอความร่วมมือในการวิจัย ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลการคลอดและสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลชุดที่ 1 ด้วยแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดา จากนั้นให้มารดาหลังคลอดได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติจากพยาบาลประจำการตลอดระยะเวลาที่อยู่โรงพยาบาล (วันที่ 1 – 3 หลังคลอด) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลชุดที่ 2. หลังจากกลุ่มตัวอย่างจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลมาอยู่ที่บ้านครบ 2 สัปดาห์ (วันที่ 17-18 หลังคลอด) ด้วยแบบวัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก

2.2 กลุ่มทดลอง มีขั้นตอนดังนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกมารดาหลังคลอดที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพ และขอความร่วมมือในการวิจัย ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลการคลอด และสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลชุดที่ 1 ด้วยแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดาแล้วจัดทำกิจกรรมตามขั้นตอนของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองตามที่เตรียมไว้ ใน วันที่ 1 – 3 หลังคลอดขณะอยู่ที่ โรงพยาบาล และเมื่อกลับไปอยู่ที่บ้านในช่วง 2 สัปดาห์แรก โดยติดตามเยี่ยมบ้านครั้งที่ 1 (วันที่ 7-8 หลังคลอด) และเยี่ยมบ้านครั้งที่ 2 ห่างจากครั้งแรก 10 วัน(วันที่ 17-18หลังคลอด) พร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลชุดที่ 2 ด้วยแบบวัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก

สรุปผลการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอดของกลุ่มทดลองที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองอยู่ในระดับมาก และมารดาหลังคลอดกลุ่มควบคุมที่ได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติอยู่ในระดับปานกลาง

2. เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอด ซึ่งทำการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง กับ กลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติ โดยผู้วิจัยจัดกลุ่มตัวอย่างทั้งสองให้มีความใกล้เคียงกันมากที่สุดในเรื่อง ระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนของครอบครัว เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวอาจมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกได้ ผลการวิจัยนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัยได้ดังนี้

1. การประเมินระดับความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอดของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่ากลุ่มทดลองมีความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกอยู่ในระดับมาก กลุ่มควบคุมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1. ที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองทำให้มารดาหลังคลอดมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในบทบาทการเป็นมารดาสูงขึ้น สามารถดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกได้ดีกว่าการให้คำแนะนำและการสอนตามปกติ ทั้งนี้อาจอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

การใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง โดยประยุกต์ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองของ Bandura (1977; 80) ได้กล่าวถึงแหล่งการสร้างและส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองให้สูงขึ้นได้จาก 4 แหล่งคือ 1) การมีประสบการณ์ หรือการกระทำที่ประสบผลสำเร็จด้วยตนเอง 2) การได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์จากผู้อื่น 3) การใช้คำพูดชักจูง 4) การกระตุ้นทางร่างกายและการกระตุ้นทางอารมณ์

จากแหล่งการสร้างและส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมบทบาทการเป็นมารดา โดยการให้มารดาหลังคลอดครั้งแรกได้ลดการปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ต้องการขณะเดียวกันก็เพิ่มการปฏิบัติในสิ่งที่แสดงออกถึงความสำเร็จและให้มารดาหลังคลอดได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับตัวแบบที่ประสบความสำเร็จ การได้เห็นแบบอย่างจากมารดาหลังคลอดครั้งแรกคนอื่น ๆ ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูบุตร เช่นการอุ้มให้นุตรเรอหลังคลอดนม การให้นมบุตร รวมทั้งการสังเกตวิธีการดูแลบุตรจากการสาธิตของผู้วิจัยและตัวแบบจากภาพพลิก พร้อมทั้งการตัดสินใจเลือกด้วยตนเองและลงมือปฏิบัติตามคำแนะนำและการสนับสนุนจากผู้วิจัยร่วมกับการฝึกผ่อนคลายและระบายความรู้สึกทางร่างกายและ

จิตใจอีกทั้งการกระตุ้นเตือนและส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองจากการที่ผู้วิจัยติดตามไปเยี่ยมที่บ้าน เพื่อทบทวนและประเมินปัญหาในการแสดงพฤติกรรมบทบาทมารดา ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูทารกรวมทั้งให้การแก้ไขตามสภาพปัญหาที่พบเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในกิจกรรมที่มารดายังไม่มั่นใจหรือยังทำได้ไม่เหมาะสม การที่ผู้วิจัยติดตามเยี่ยมที่บ้านทำให้มารดาหลังคลอดเกิดความรู้สึกคุ้นเคยไว้วางใจกล้าพูดแสดงความคิดเห็น ระบายความรู้สึกหรือบอกเล่าปัญหาที่เกิดขึ้น ยอมรับและพร้อมที่จะทำตามคำแนะนำ เมื่อมารดาสามารถปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลบุตรได้สำเร็จ จะทำให้มารดาหลังคลอดเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองที่เป็นบุคคลสำคัญต่อลูกและครอบครัว มีกำลังใจในการทำหน้าที่บทบาทมารดา ขณะเดียวกันก็ได้ทราบข่าวของมารดาคนอื่น ๆ ในกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน หรือมีปัญหาเช่นเดียวกัน มีการซักถามแนวทางในการแก้ไขปัญหาของมารดาคนอื่น ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับปัญหาพฤติกรรมบทบาทมารดาของตนเองทำให้เกิดความมั่นใจว่าตนเองก็สามารถทำได้ถ้าตั้งใจ และพยายามและถ้ามีคนหนึ่งคนใดสามารถแสดงพฤติกรรมบทบาทมารดาได้ดีหรือแก้ปัญหาได้ถูกต้องเหมาะสมก็จะเป็นแบบอย่างให้กับมารดาคนอื่น ๆ ในกลุ่มมั่นใจว่าตนเองก็สามารถทำได้เช่นเดียวกัน จากการศึกษาของ Abriola (1990) พบว่า มารดาที่ได้รับการสนับสนุน โดยการสอนเป็นกลุ่มหลังคลอดรับรู้ว่ามีประโยชน์หลายประการคือ 1) ได้ข้อมูลและการสนับสนุนช่วยเหลือ 2) มีโอกาสพูดคุยกับมารดาคนอื่น ๆ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในปัญหาต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน 3) ช่วยในการปรับตัวเรียนรู้ไปสู่บทบาทมารดาใหม่ 4) ให้โอกาสมารดาได้เห็นพฤติกรรมทารกทั่วไปของมารดาคนอื่น ๆ

อีกทั้งการที่ผู้วิจัยได้สาธิตวิธีการเลี้ยงดูทารกเป็นรายบุคคล ให้ความรู้เกี่ยวกับกรเปลี่ยนแปลงเข้าสู่บทบาทมารดาในระยะหลังคลอด ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของทารกแรกเกิดเป็นรายกลุ่มและติดตามเยี่ยมประเมินผลอย่างต่อเนื่องที่บ้าน 2 ครั้ง ทำให้ได้เห็นถึงพัฒนาการของความสามารถของมารดาเป็นระยะ ๆ รวมทั้งในรายที่มีปัญหา ทำให้ค้นหาสาเหตุ หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อกรกระทำพฤติกรรมบทบาทมารดาบางอย่าง โดยผู้วิจัยและมารดาหลังคลอดร่วมกันวิเคราะห์เพิ่มขึ้นในการดูแลทารก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ James และ Wheller (1969) ที่จัดทำโครงการดูแลทารกโดยมารดา โดยจัดให้มารดาได้อยู่ดูแลทารกตลอดก่อนกำหนดด้วยตนเองทุกอย่างในช่วง 2 - 3 วัน ก่อนจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล พบว่า ก่อนที่มารดาจะกลับบ้านมารดามีความมั่นใจในความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้นในการดูแลทารกเมื่อกลับไปอยู่บ้าน และหาแนวทางแก้ไขได้ถูกต้องเหมาะสม ทำให้มารดามั่นใจในความสามารถของตนเอง เมื่อมารดามีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามมาหลังการกระทำพฤติกรรมเป็นไปตามที่คาดหวังจะทำให้มารดารับรู้ความสามารถของตนเองสูงขึ้น ส่งผลให้มารดา

มีการเลือกกระทำพฤติกรรมบทบาทมารดาที่ชัดเจนว่าตนเองมีความสามารถพอที่จะทำได้ มีความอดทนและความพยายาม เมื่อเผชิญกับอุปสรรคหรือทำในสิ่งที่ตนเองยังไม่ชำนาญ (Bandura; 1986; 395 - 395; 1997; 78-84) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มณีรัตน์ วิริยะประสบโชค (2537) เรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษที่มารับการตรวจสุขภาพในคลินิกกามโรคของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงรายและพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ในความสามารถของตนเองต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ มณฑิชา มณีเลิศรดา (2537) เรื่องผลของโปรแกรมการพัฒนาความคาดหวังในความสามารถของตนเองในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนหญิงระดับอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่าภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในความสามารถของตนเองในการป้องกันโรคเอดส์สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความรู้สึกลึกซึ้งเกี่ยวกับความสามารถของตนเองของมารดาหลังคลอดที่เป็นไปในทางบวก รวมถึงความพึงพอใจ และความรู้สึกลึกซึ้งในตนเองจะทำให้ภาพของการเป็นมารดาในความเป็นจริงใกล้เคียงกับที่จินตนาการไว้ จากการสนทนากันในกลุ่ม การพูดให้กำลังใจระบายนความรู้สึกลึกซึ้งเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และการพูดชักจูงใจ ในบรรยากาศที่เป็นกันเองและอบอุ่นจากผู้วิจัยซึ่งเป็นพยาบาลประจำหน่วยสูติกรรม มีความรู้และประสบการณ์ โดยเน้นถึงประโยชน์ของบุตร และครอบครัวที่จะได้รับจากการกระทำพฤติกรรมบทบาทมารดาที่ถูกต้องเหมาะสม ย่อมส่งผลให้มารดาหลังคลอดตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา และมีความเชื่อมั่นว่า ตนเองสามารถกระทำพฤติกรรมบทบาทมารดาได้อย่างเหมาะสมจึงทำให้กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกอยู่ในระดับมาก

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองทำให้มารดาหลังคลอดกลุ่มทดลองมีความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกอยู่ในระดับมาก ขณะที่มารดาในกลุ่มควบคุมมีความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจากผลการวิจัยนี้จึงสรุปได้ว่า การใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองทำให้กลุ่มทดลองมีระดับความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาสูงกว่ากลุ่มควบคุม

2. การเปรียบเทียบความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอดระหว่างกลุ่มที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองกับกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติจากพยาบาลประจำการ พบว่าความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอดหลังใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงกว่ามารดาหลังคลอดที่ได้รับการสอนและคำแนะนำตามปกติจากพยาบาลประจำการอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ เมื่อพิจารณาความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกแยกตามรายด้านระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่าด้านการรับรู้บทบาทการเป็นมารดาของมารดาหลังคลอดกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ด้านการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดาพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดาของกลุ่มทดลองเท่ากับ 72.40 กลุ่มควบคุมเท่ากับ 67.45 เมื่อนำค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติบทบาทมารดาของทั้งสองกลุ่มมาเปรียบเทียบกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งในกรณีนี้อาจเป็นเพราะทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการปฏิบัติที่ค้ำอยู่แล้ว และในกลุ่มควบคุมอาจได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะจากมารดาตนเอง และการได้รับการสนับสนุนจากคู่สมรสซึ่งจากการศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาของหญิงครรภ์แรก (จินตนาวัชรสินธุ์, 2533; อุคมวรรณ ภาละเวช, 2532)

จากผลการวิจัย อภิปรายได้ว่าการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในบทบาทมารดาสำหรับมารดาหลังคลอดเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมบทบาทมารดาโดยสาธิตให้มารดาดูก่อนเป็นรายบุคคล แล้วให้มารดาหลังคลอดเรียงลำดับความยากของกิจกรรมเหล่านั้นแล้วตัดสินใจด้วยตนเองในการเลือกฝึกปฏิบัติ โดยผู้วิจัยจะให้คำแนะนำ กล่าวสนับสนุน และให้กำลังใจมารดาให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตน กิจกรรมใดที่มารดาารู้สึกว่ายากหรือไม่มั่นใจว่าจะทำได้ ผู้วิจัยจะทบทวนซ้ำพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแก้ไขปัญหาร่วมกันและให้มารดาหลังคลอดมีส่วนร่วมปฏิบัติกับผู้วิจัยจนกว่าจะมั่นใจที่จะทำด้วยตนเองซึ่งมารดาหลังคลอดส่วนมากบอกว่าชอบที่มาสอนและให้คำแนะนำแบบตัวต่อตัว รู้สึกว่าไม่ต้องกลัวว่าจะถูกตำหนิเวลาที่ทำผิดหรือไม่ได้

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังให้มารดาหลังคลอดสังเกตตัวเองแบบจากมารดาหลังคลอดคนอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลบุตร และสังเกตตัวเองจากภาพพลิกประกอบการสอนซึ่งนำเสนอพฤติกรรมบทบาทมารดาในทางบวก ประกอบกับการใช้คำพูดชักจูงโน้มน้าวจิตใจ ให้กำลังใจ และกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมและการที่มารดาหลังคลอดคนใดสามารถทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลบุตรได้ประสบผลสำเร็จ แล้วนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันในกลุ่มจะทำให้มารดาหลังคลอดคนอื่น ๆ เกิดความคิดคล้ายคลึงกันและมีความมั่นใจว่าน่าจะทำได้เช่นเดียวกัน ซึ่งการใช้ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง ๆ ทำให้มารดาหลังคลอดได้มีโอกาสสังเกตและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง ทำให้ผู้สังเกตมั่นใจได้ว่าพฤติกรรมนั้นเหมาะสมและตนเองสามารถทำได้ (สม โภชน์ เอี่ยมสุภานิต, 2541;51) ซึ่งมารดาหลังคลอดกลุ่มทดลองก็สามารถ

ปฏิบัติกิจกรรมการเลี้ยงดูทารกได้ถูกต้องตามที่ผู้วิจัยได้สาธิตให้คำ แนะนำและให้ความรู้ รวมทั้งมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองสูงขึ้น

ในการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนในครั้งนี้ นอกจากการทำ ให้มารดาหลังคลอดมีประสบการณ์ตรงหรือการกระทำที่ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร การใช้ตัวแบบ และคำพูดชักจูงแล้วยังใช้การกระตุ้นทางร่างกายและการกระตุ้นทางอารมณ์เมื่อ มารดาหลังคลอดเผชิญกับภาวะเครียด หรือมีความรู้สึกในทางลบต่อการปฏิบัติบทบาทมารดา และ การปรับตัวเข้าสู่บทบาทใหม่ เช่น ความกลัวหรือความวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพบุตรและตนเอง โดยการสนับสนุนมารดาในกลุ่มทดลองให้คุ้นเคยกับสถานการณ์การเป็นมารดาครั้งแรก การฝึกหัดนอน คลายโดยการบริหารร่างกายหลังคลอดซึ่งมารดาหลังคลอดสนใจมากและสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง การให้มารดาได้พูดคุยแสดงออกถึงความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทดลองและการทำหน้าที่เลี้ยง ดูบุตร โดยสนับสนุนให้สามีและสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมให้กำลังใจและประคับประคองจิตใจมารดา ซึ่งมารดาหลังคลอดเกือบทุกคนมักจะพูดคุยบอกเล่าถึงความรู้สึก หรือปัญหาที่ตนประสบ ความกลัวหรือความกังวลต่าง ๆ เกี่ยวกับบุตร โดยเฉพาะเมื่อผู้วิจัยติดตามไปเยี่ยมที่บ้านทั้ง 2 ครั้ง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ให้ความรู้แก่มารดาหลังคลอดในเรื่องการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่บทบาทมารดาใน ระยะเวลาหลังคลอด พฤติกรรมและความต้องการของทารกแรกเกิดซึ่งมารดาสามารถนำไปใช้ในการ ตอบสนองความต้องการของลูกและเข้าใจพฤติกรรมของทารกวัยแรกเกิดได้ดีขึ้น โดยเฉพาะภาวะ ปกติต่าง ๆ ที่อาจพบได้ในทารกแรกเกิด ทำให้ลดความวิตกกังวลลงได้มากซึ่งจากการศึกษาของ อัญชลี เมธีสถาพร (2526) ถึงประสิทธิผลของการสอนเรื่องพฤติกรรมทารกแรกเกิดแก่มารดาครรภ์ แรกพบว่ามารดาครรภ์แรกที่ได้รับการสอนมีการรับรู้พฤติกรรมทารกของตนเอง ความรู้ความคิด เห็นและการปฏิบัติเกี่ยวกับทารกแรกเกิดดีกว่ามารดาที่ไม่ได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Anderson (1981) ซึ่งพบว่า การให้ความรู้มารดาเกี่ยวกับ คุณลักษณะทางพฤติกรรมของทารกสามารถเพิ่มคุณภาพของการปฏิสัมพันธ์และการปรับตัวในวิธี ของการปฏิบัติบทบาทระหว่างมารดากับบุตร ได้อย่างมีนัยสำคัญและ Brouse (1988) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนพฤติกรรมทารกต่อความง่ายในการปรับรับบทบาทมารดาใหม่ พบว่ามารดาในกลุ่มที่ ได้รับการสอนมีความวิตกกังวลน้อยกว่า รวมทั้งการให้การดูแลบุตรและการปรับตัวต่อวิถีชีวิตที่ เปลี่ยนไปดีกว่ามารดาในกลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุ พรพณี คู่่มเล็ก (2538) พบว่าการรับรู้พฤติกรรมทารกแรกเกิดมีผลโดยตรงในทางบวกกับความสามารถดำรงบทบาทมารดาได้เหมาะสม

กล่าวได้ว่าการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในครั้งนี้ทำให้ มารดาหลังคลอดมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน ในการที่จะทำหน้าที่บทบาทมารดาใหม่

เป็นครั้งแรกทั้งในด้านการรับรู้บทบาทการเป็นมารดาและการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา Walker (1986, 325 - 355) กล่าวว่า การที่มารดาจะสามารถปรับตัวเรียนรู้และปฏิบัติตนตามบทบาทมารดา ได้อย่างเหมาะสมจะต้องทำหน้าที่ของการเป็นมารดาโดยใช้สติปัญญา และมีการแสดงออกทางพฤติกรรมและอารมณ์ที่เหมาะสม โดยผ่านกระบวนการคิดรู้ของตน Lawrance และ Melcrog (1990, 19 - 24) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางความคิดและเป็นตัวเชื่อมระหว่างความรู้กับการกระทำซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura (1977, 21 - 24) ที่กล่าวว่า การตัดสินใจกระทำพฤติกรรมใด ๆ ของบุคคลเกิดจากการรับรู้ความสามารถของตนเอง เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งออกมา บุคคลจะรับรู้ในความสามารถของตนเอง และเรียนรู้ถึงผลลัพธ์ของการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมทรง เค้าฝาย (2541) ที่ศึกษาผลการเตรียมมารดาต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลทารกที่คลอดก่อนกำหนด และพฤติกรรมดูแลทารกโดยใช้แนวคิดการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ของ Bandura 4 วิธีคือ การประสบความสำเร็จในการกระทำ การได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์ของผู้อื่น การใช้ถ้อยคำพูดชักจูง และการกระตุ้นเร้าทางอารมณ์ พบว่ามารดาที่ได้รับการเตรียมมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลทารกคลอดก่อนกำหนดสูงกว่าและมีพฤติกรรมดูแลทารกถูกต้องเหมาะสมมากกว่ามารดาที่ไม่ได้รับการเตรียมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับ Rubin, Peyrot และ Soudex (อ้างถึงใน รัตนภรณ์ สิริวิมลนชัยพร, 2536) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการสอนเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการดูแลตนเอง การควบคุมโรค และอารมณ์ผาสุกในผู้ป่วยโรคเบาหวานพบว่า ผู้ป่วยมีอารมณ์ผาสุกดีขึ้น มีการรับรู้ความสามารถของตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงขึ้น ขณะที่ความวิตกกังวลและอารมณ์เก็บกดต่ำลง เช่นเดียวกับการศึกษาของ Lin chia และ Woud (1996; 299 - 310) ได้ศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังในผลลัพธ์การเผชิญกับการปวดหลังเรื้อรังของผู้ป่วยพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับระดับความเจ็บปวด และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความอดทนในการเผชิญความเจ็บปวด ซึ่งความอดทนในการเผชิญความเจ็บปวดเป็นผลมาจากการรับรู้ความสามารถในตนเองต่อผลของความเจ็บปวด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า การใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองทำให้มารดาหลังคลอดมีความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกได้สูงกว่าการได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติจากพยาบาลประจำการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรนำโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองไปใช้ในการส่งเสริมศักยภาพในการปรับตัวและเรียนรู้บทบาทการเป็นมารดาให้กับมารดาหลังคลอดบุตรเป็นครั้งแรก

1.2 ควรจัดให้มีการติดเยี่ยมมารดาหลังคลอดที่บ้าน ในช่วง 2 สัปดาห์แรกหลังจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล เพื่อประเมินความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเมื่อจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลไปเลี้ยงบุตรเองที่บ้าน เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนและให้กำลังใจมารดาหลังคลอดในการเลี้ยงบุตร

1.3 ในการจัดการศึกษาพยาบาลควรให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเองและวิธีการนำไปประยุกต์ใช้ในการให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของผู้มารับบริการ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะครอบครัวและสัมพันธภาพระหว่างมารดาหลังคลอดและมารดาของสามีกับความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองระหว่างกลุ่มมารดาหลังคลอดที่พักอาศัยอยู่กับมารดาของตน และที่พักอาศัยอยู่กับมารดาของสามี หรือกลุ่มมารดาหลังคลอดที่คลอดปกติ และกลุ่มมารดาหลังคลอดที่คลอดโดยได้รับการผ่าตัดคลอดทางหน้าท้อง